

HISPANO-MAURSKA MAJOLIKA IZ ZADRA

Sofija Petricioli

Kako je poznato, staro povijesno jezgro Zadra — Poluotok — teško je stradalo tokom rata, a poslijeratni građevni radovi omogućili su brojna arheološka istraživanja. Uz ostala važna otkrića iz prehistorije i vremena dominacije Rimljana, nailazilo se i na slikane i glazirane keramičke fragmente, ali im se u početku nije posvećivala dovoljna pažnja. Oni su nađeni na više od dvadeset mjesta. Neki su lokaliteti dali bogatije rezultate prilikom rekonstruiranja predmeta, a neki bi imali vrijednosti više po tome što su pojedinačnim fragmentima registrirali razne stilove i radionice. Sistematsko sakupljanje započelo je tek 1959. godine, ali se ipak sakupila prilično bogata zbirka kasnogotičke i renesansne slikane keramike što je sada pohranjena u Narodnom muzeju u Zadru. Ovo je vjerojatno i najvrednija zbirka takve vrsti u našoj zemlji, o čemu smo imali više puta priliku izvijestiti.

Može se reći da je devedeset posto predmeta u ovoj zbirci strane provenijencije, dok je samo mali dio i to onaj jednostavnije, upotrebne keramike domaćeg porijekla. Dominiraju predmeti iz središnje i sjeverne Italije, gdje su se nalazila najznačajnija središta proizvodnje kao Faenza, Venecija, Padova, Bologna i dr. Među njima se izdvaja dvadesetak komada potpuno drugačijeg izgleda i materijala. To su uglavnom vrlo veliki plitki tanjuri i manje okrugle plitice debelih stijenki od ružičaste gline s izblijeđenim ili dosta oštećenim ukrasom. U usporedbi s talijanskom keramikom živih boja, oni djeluju grubo i bezbojno i teško da u njima možemo prepoznati nekada vrlo cijenjene i zaista prekrasne predmete španjolske keramike 15. stoljeća od čijeg je naziva »majolika« (po otoku Majorca)¹ nastao pojam pod kojim se još i danas podrazumijeva slikana keramika uopće. Španjolska majolika nalazila se izmiješana s ostalim fragmentima keramike, ali nađena je samo na pet do šest mjesta i to, možda igrom slučaja, baš u najstrožem središtu grada.

Zadarski primjerci do sada nisu bili sistematski obrađeni, pa koristim priliku da im ovdje objavim katalog.

Kada je počela proizvodnja majolike u Španjolskoj nije poznato. U jednom rukopisu iz 1154. godine² spominje se da se u kraljevini Aragonu proizvodila zlatom obojena majolika i da se izvozila u druge zemlje.

¹ *Giovanni Conti, L'arte della maiolica in Italia, 1980, str. 11.*

² *Timothy Husband, Valencian Lusterware of the Fifteenth Century, Bulletin the Metropolitan Museum of Art, 1970, str. 12.*

Sredinom 13. stoljeća majolika se proizvodi i u kraljevini Granadi,³ i to u Malagi. Nju spominje 1274. godine pisac Ibn Said iz Granade,⁴ dok Ibn Battura iz Tangera 1350. godine⁵ navodi da se prekrasna sjajna majolika izvozi iz Malage u mnoge zemlje. U 14. stoljeću Malaga je jako središte proizvodnje majolike, no čestim napadima gusara i kršćana, te konačnim osvajanjem od strane kršćana 1487. godine⁶ ova se produkcija gasi, a majstori bježe u Valenciju, gdje je proizvodnja keramike bila razvijena još u doba Iayme I Aragonskog (1208—1276) budući da je on dao privilegije majstorima keramičarima bez obzira kojoj su vjeri pripadali. Od tada pa na dalje vodeću ulogu u proizvodnji majolike preuzimaju radionice u okolini Valencije u mjestima Manises i Murcia.⁷ Posebno je bila značajna izrada keramičkih pločica⁸ poznatih pod nazivom »azulejos«, kako su se zvale i pločice izrađene u arapskim zemljama pa zato nema sumnje da je njihova izrada započela pod utjecajem Arapa. Opažamo da je proizvodnja tih pločica bila neobično velika, a koliko su bile cijenjene možemo zaključiti po tome što su majstori dobivali narudžbe i preko granica svoje domovine. Iz dokumenata saznajemo imena mnogih majstora te gdje su i za koga su radili. Tako je papa Inocent VI 1363. godine poveo sa sobom dvojicu majstora⁹ da mu rade podne pločice u Avignonu, druga dva radili su početkom 15. stoljeća pločice za dvorac u Valenciji,¹⁰ a majstor Murci Juan¹¹ izrađuje 200.000 pločica za dvorac u Gaeti i Castel Nuovo u Napulju. Papa Aleksandar VI Borgia (1492—1503) bio je također jedan od naručilaca prilikom uređivanja svojih odaja u Vatikanu.¹²

Početkom 16. stoljeća proizvodnja majolike, koja je bila neobično cijenjena u cijeloj Evropi i na Mediteranu, naglo se gasi. Uzrok tome je bio u njoj samoj: bogat, gust i zlatan ornament koji je prekriva ne odgovara više ukusu novog renesansnog duha i ona jednostavno prestaje biti tražena.¹³

Tehnika¹⁴ izrade španjolske sjajne majolike bila je vrlo složena, jer se predmet morao čak tri puta peći. Prvo se ispekao sam predmet izrađen od lokalne gline bijele ili ružičaste boje. Pečen bi se umakao u bijelu glazuru, osušio i ukrasio manje ili više crtežem izvedenim tamnoplavom kobaltnom bojom i drugi puta ispekao na 800°. Da bi se dobila boja za zlatnu mrežu, koja bi konačno prekrila predmet, zagrijavali bi se oksidi srebra i bakra uz dodatak sumpora. Kad bi sumpor ishlapio, dodalo bi se vode i okera i ponovo kuhalo. Ohlađena masa pomiješala bi se vin-

³ Isto, str. 12.

⁴ Isto, str. 12.

⁵ Isto, str. 12.

⁶ Isto, str. 12.

⁷ Isto, str. 13.

⁸ *Calado Salinas*, Azulejos, 1979; keramičke pločice proizvodile su se u 15. st. i u Portugalu.

⁹ *Husband*, n. dj., str. 12.

¹⁰ Isto, str. 12.

¹¹ Isto, str. 13.

¹² *Otto Mazzucato*, I pavimenti pontifici di Castel S. Angelo, Roma 1974, str. 16—17 donosi prepisku između pape Aleksandra VI Borgia i sina Juana. Otac se 18. aprila 1494. g. zahvaljuje sinu na pločicama iz Valencije, dok mu sin u augustu iste godine javlja da podne pločice »rajoteles pera pahjments« još nisu gotove, te da se jedna partija peče u Valenciji, a druga u Gandiji i da će ih on lično donijeti.

¹³ *Husband*, n. dj., str. 19.

¹⁴ Isto, str. 13.

skim talogom i tako dobivena boja, tzv. lustro, nanosila bi se na predmet kistom ili perom. Tada se predmet pekao po treći put na 600° uz nepotpuno sagorijevanje. Gotov proizvod izlazio je iz peći potpuno crn te bi se morao prati i čistiti krpama da bi konačno došla na vidjelo sva raskoš u ornamentu ovih predmeta.

Izbor oblika nije osobito velik. Najviše su se izrađivali veliki plitki tanjuri — pladnjevi, lagori za pranje ruku, male okrugle zdjelice, albarelli, te poneki vrč ili drugo. Albarelli¹⁵ su posebni apotekarski vrčevi nastali pod utjecajem takvih vrčeva sa Srednjeg istoka u kojima su stizale aromatične trave i mirodije. U Španjolskoj su se proizvodili u okolini Valencije u Manisesu sve do početka 16. stoljeća kada su nestali jer ih je zamijenilo staklo. Imaju izduženi cilindrični oblik, malo konkavnih stranica, s jakim stopom i malo izduženim grlom koje završava jačim prstenom. Variraju u visini po sadržaju kojemu su namijenjeni, viši služe za balzame i prahove, a niži za ljekovite masti. Najčešće su se zatvarali platnom i zapečatili. Neki su imali nacrtane simbole što su objašnjavali za koji su sadržaj namijenjeni, no češće je sadržaj bio napisan na traki tkanine što bi se obavila oko vrča i zalijepila.

I u ornamentu repertoar nije osobito velik. Ukoliko je predmet tanjur, umivaonik ili zdjelica, ornament gusto pokriva cijelu gornju površinu, a samo na dnu je smješteno malo polje unutar kojega se javljaju motivi isključivo heraldičkog ili religioznog sadržaja. Pretpostavlja se da često naslikani grb ne pripada konkretnoj obitelji nego ima više dekorativno značenje.¹⁶ Pojavljuju se motivi koji spadaju u heraldički repertoar: orlovi, grifoni ili razne druge životinje. Predmeti se razlikuju u ornamentu po vjerskoj pripadnosti majstora.¹⁷ Oni proizvedeni u muslimanskim radionicama imaju izvjestan orijentalni karakter, a osim toga kršćani upotrebljavaju monogram Krista ili Bogorodice, a muslimani kraće vjerske natpise arapskim slovima. U kršćanskim radionicama bio je osobito obljubljen motiv nizova bršljanovih listova.¹⁸ Na predmetima oko 1430. godine listovi su krupni, realistički i detaljno obrađeni, oko sredine stoljeća već su potpuno stilizirani, a koncem stoljeća, oko 1490, evoluirali su u točke, a peteljke u nepravilne izdužene crte.¹⁹

Svi predmeti koji se čuvaju u zadarskom Narodnom muzeju nađeni su arheološkim istraživanjima, što znači da su dugo vremena bili u zemlji koja je izazvala razne kemijske promjene što su loše djelovale na neotporni lustro pa se on na nekima potpuno izgubio, na nekima je dobio smeđu boju, a na nekima se pretvorio u jedva zamjetljivu prozirnú mrežu.

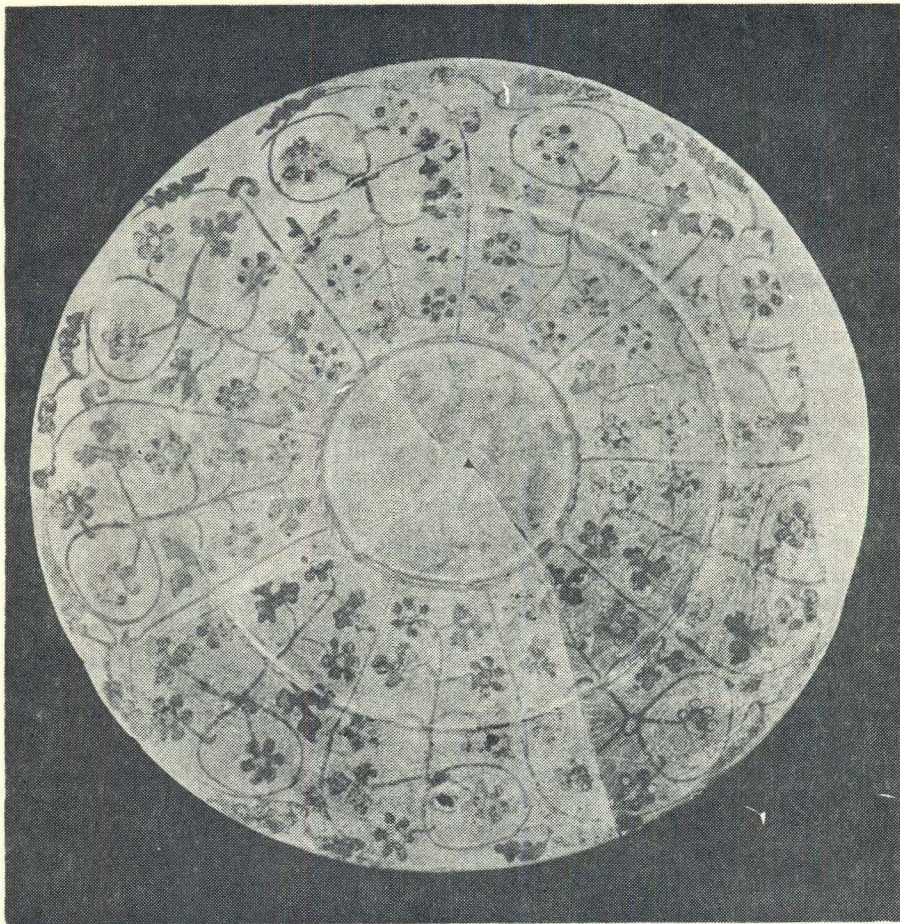
¹⁵ Isto, str. 27; Conti na str. 247 objašnjava etimološki ime od arapske riječi »al barani« koja označava ljekovitu mirodiju, drogu, ali i od lantinske alveolellus, alvero, albuolo i albarius.

¹⁶ Husband, n. dj., str. 31.

¹⁷ Isto, str. 22.

¹⁸ Isto, str. 30.

¹⁹ Isto, str. 31.

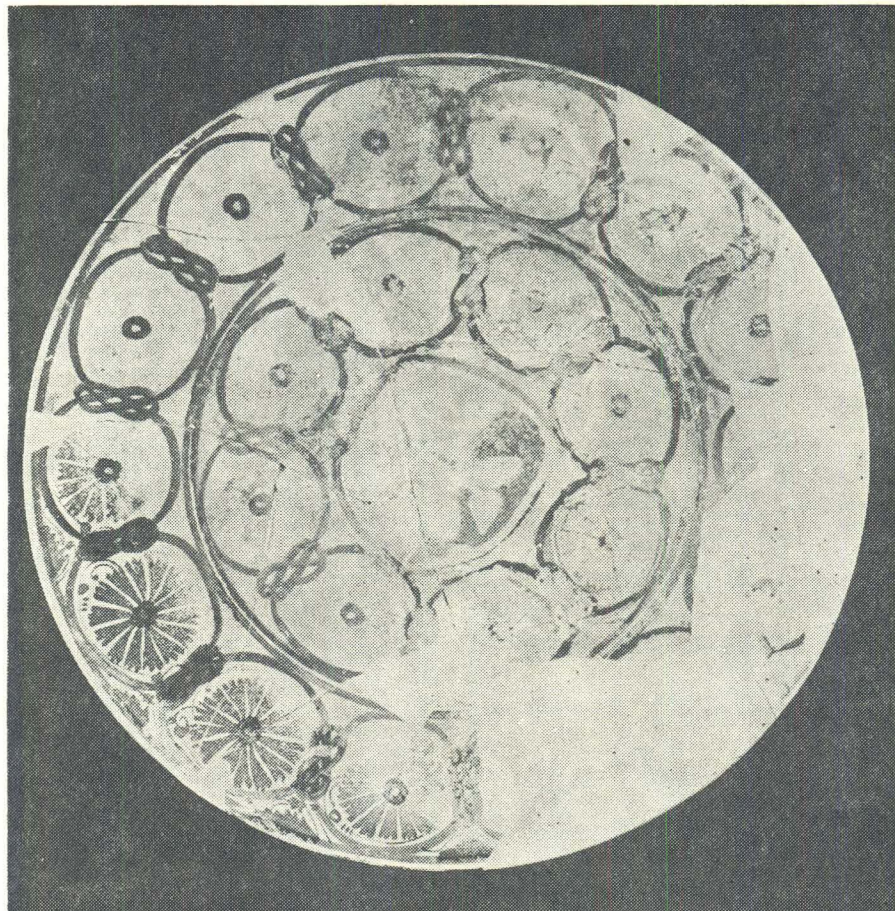

Tanjur, Narodni muzej Zadar, br. inv. KHO 416

1. *Veliki tanjur*, Valencija, 1430—1460. g., promjer 33 cm, nađen 1962. g., inv. br. KHO 416.

Veliki tanjur debelih stijenki. Dosta je plitak, a na sredini plašta ima stepenasti profil. Cijeli je ukrašen sitnim stiliziranim biljnim motivom koji se sastoji od gustog niza vitica zrakasto raspoređenih u odnosu na dno. Vitice se naizmjenično granaju u mali okrugli cvijet sa šest latica ili mali list u obliku križa. Cijeli je taj ukras izveden plavom bojom. Na dnu je zlatnim lustrom bio napisan gotičkim slovima Kristov monogram IHS, sada jedva vidljiv. Preko cijelog plašta bila je naslikana zlatnim lustrom gusta mreža tankih vijugavih poteza i spirala koja uopće ne poštuje plavi crtež preko kojega je prelazila. Sada je zlatni lustro potpuno nestao i samo se ponegdje primjećuje po koji obris motiva. Na reversu su bili veliki zlatni krugovi, sada također jedva vidljivi.

Ovaj tanjur najtipičniji je primjerak španjolske majolike kako po obliku tako i po motivima kojima je oslikan.²⁰ Vitica s malim cvjetićima i listićima najčešći je motiv koji se javlja na predmetima iz Valencije i njezine okoline od 1430. pa do konca 15. stoljeća. Isto tako je vrlo čest motiv zlatnog lustra koji jedino varira u veličini, pa prema tome može biti detaljnije ili površnije nacrtan.

Tanjur, Narodni muzej Zadar, br. inv. KHO 285

2. *Veliki tanjur*, Valencija, prva pol. 15. st., promjer 33 cm, nađen 1962. g., inv. br. KHO 285.

Tanjur po obliku i dimenzijama jednak prethodnome. Ukrašen je s dva vijenca velikih učvorenih krugova plave boje unutar kojih su bili zlatnom bojom ucrtani veliki cvjetovi različka. Na dnu se nalazi štit grba

²⁰ Isto, str. 26.

ispunjen sada nejasnim sadržajem. Na reversu su samo veliki koncentrični krugovi koji poput spirale započinju u središtu dna i šire se prema vanjskom rubu tanjura. A. Wilson u svojem katalogu donosi dva predmeta s istim motivom različka, jedan isto tako veliki tanjur i jednu zdjelu. Datira ih u prvu polovinu 15. stoljeća na osnovi realistički nacrtanih cvjetova.²¹

Tanjur, Narodni muzej Zadar, br. inv. KHO 153

3. *Veliki tanjur*, Manises, 1450—1470. g., promjer 33 cm, nađen 1960. g., inv. br. KHO 153.

Treći predmet jednakog oblika i veličine. Za razliku od prethodnih, nema na sebi niti malo plave boje već je cijeli bio prekriven vrlo gustim i sitnim zlatnim ukrasom. Vrlo stilizirani biljni motiv predstavlja nizove bršljanovih listova. Taj je motiv vrlo rado upotrebljavan početkom sto-

²¹ Alice Wilson-Frothingham, *Catalogue of hispano-moresque pottery*, 1936, tabla XVIII i A. Wilson-Frothingham, *Lusterware of Spain*, 1951, str. 140.

ljeća²² kada je bio mnogo krupniji i s detaljnije obrađenim listovima. Listovi su izgubili svoje značenje i samo su ornamentalni element koji postiže efekt gustim nizanjem u redove. Cijelo dno ispunjava heraldički oblik ljiljana.²³ Na reversu su zlatni koncentrični krugovi kao na pret-hodnom tanjuru.

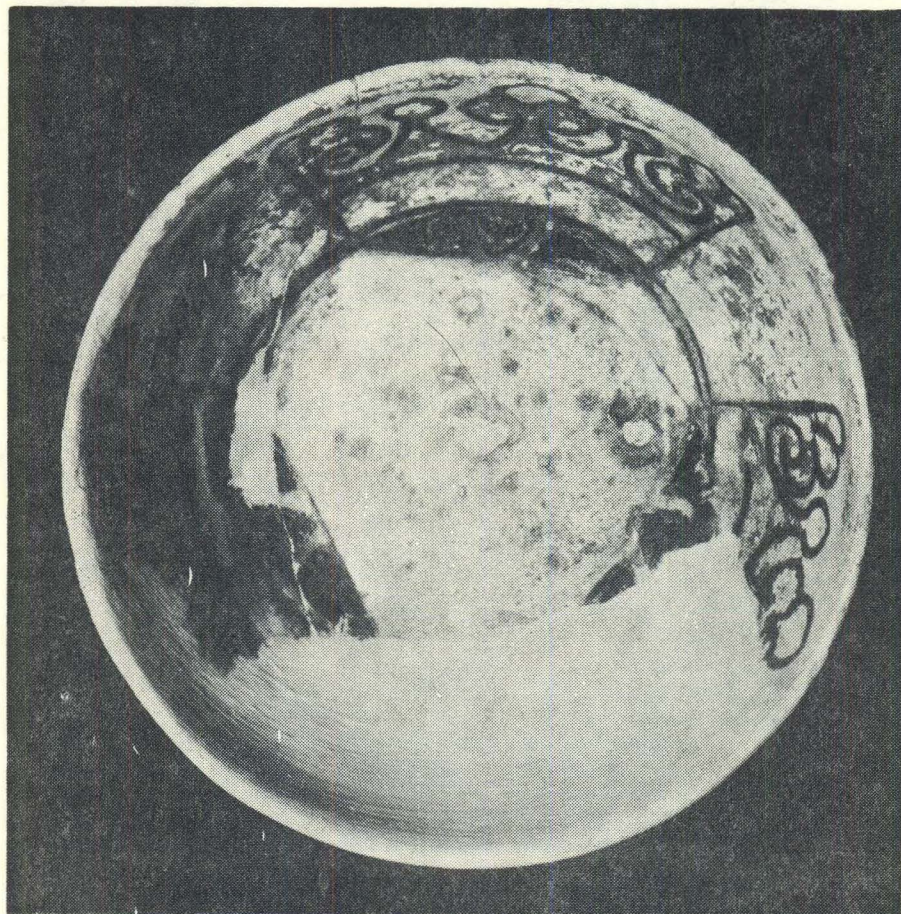
Albarello, Narodni muzej Zadar, br. inv. KHO 148

²² *Husband*, n. dj., str. 30.

²³ Potpuno isti ljiljan susrećemo dva puta u katalogu A. Wilson, i to također na tanjurima (table XXV i XXVI).

4. *Albarelo*, Manises, 1450—1470. g., visina (rekonstruirana) 21 cm.
nađen 1960. g., inv. br. KHO 148.

Posuda izdužena cilindrična oblika s blago konkavnim plaštem. U donjem dijelu završava oštrim bridom, a prijelaz iz plašta u masivnu stopu vrlo je naglašen. Iako nije sačuvan do vrha prema prije izloženoj, po svojoj visini može se ubrojiti u visoke albarelle u kojima se čuvalo balzame i prahove. Cijeli je ukrašen nizovima stiliziranih listova bršljana koji su slični onima na prije opisanom plitkom tanjuru, s razlikom što su listovi veći i što je svaki drugi red izrađen plavom bojom. Na dva, a možda i na tri mjesta, ornament je bio presječen tankom horizontalnom plavom crtom.

Zdjelica, Narodni muzej Zadar, br. inv. KHO 2165

5. *Zdjelica*, Manises, oko 1440. g., promjer 13,5 cm, nađena 1971. g.,
inv. br. KHO 2165.

Jednostavna okrugla zdjelica s nešto širim dnom. Jedinu ukras predstavljaju tri »otvorene« krune pravilno razmještene po plaštu. Sada su plave i smeđe boje, pa se može pretpostaviti da je plavi crtež služio kao podloga zlatnom lustru. Inače se na zdjelici, kojoj je površina dosta oštećena, ne vidi nikakav drugi trag zlatnog lustru ukrasa, čak niti na dnu koje je prazno. Također se ni na reversu ništa ne opaža. Gotovo iste krune nacrtane su na jednom umivaoniku u posjedu Metropolitan muzeja u New Yorku²⁴ za koji se pretpostavlja da je iz inventara Rénéa Anjou. Krune bi mogle značiti da je predmet izrađen u kraljevskoj radionici.

Zdjelica s obrubom, Narodni muzej Zadar, br. inv. KHO 286

²⁴ *Husband*, n. dj., str. 28.

6. *Zdjelica s obrubom*, Valencija, 1430—1460. g., promjer 14 cm, nađena 1962. g., inv. br. KHO 286.

Manja poluloptasta zdjelica s ravnim obrubom. Cijela je prekrivena plavim biljnim motivom poput onoga na tanjuru opisanom pod brojem 1. Motiv se proteže i na dno, što nije čest slučaj. Vitice su simetrično koncipirane tako da se četiri sijeku u središtu dna točno pod pravim kutem, a zatim penju do ruba zdjelice, zaokreću natrag i završavaju karakterističnim trolistom ili okruglim cvjetićem. Zlatni lustro je potpuno nestao, tek se na reversu naslućuju četiri nepravilne kružnice.

7. *Ulomak zdjelice s obrubom*, Valencija, 1430—1460. g., promjer do 13 cm, nađena 1972. g., inv. br. KHO 1172.

Ulomak zdjelice jednak prethodnoj, okrugle s ravnim obodom koji je ovdje oštećen po cijelom rubu. Imala je isti plavi biljni motiv s viticama koje se sijeku pod pravim kutem na sredini dna. Jedino se razlikuje u tome što je zlatni lustro sačuvan, a sastoji se od vijugavih crta i nizova kratkih poteza.

8. *Zdjelica s ručkama*, Valencija, 1430—1460. g., promjer 15 cm, nađena 1972. g., inv. br. KHO 1171.

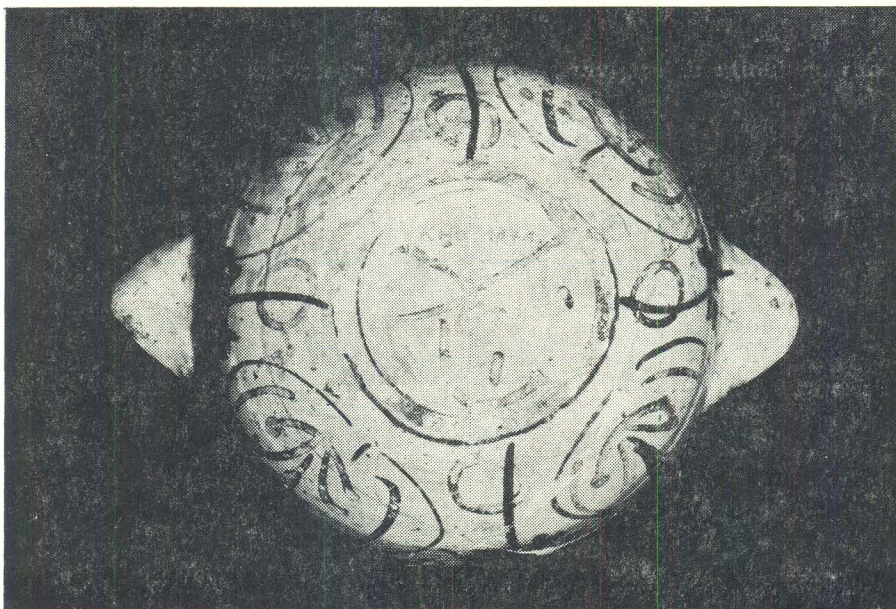
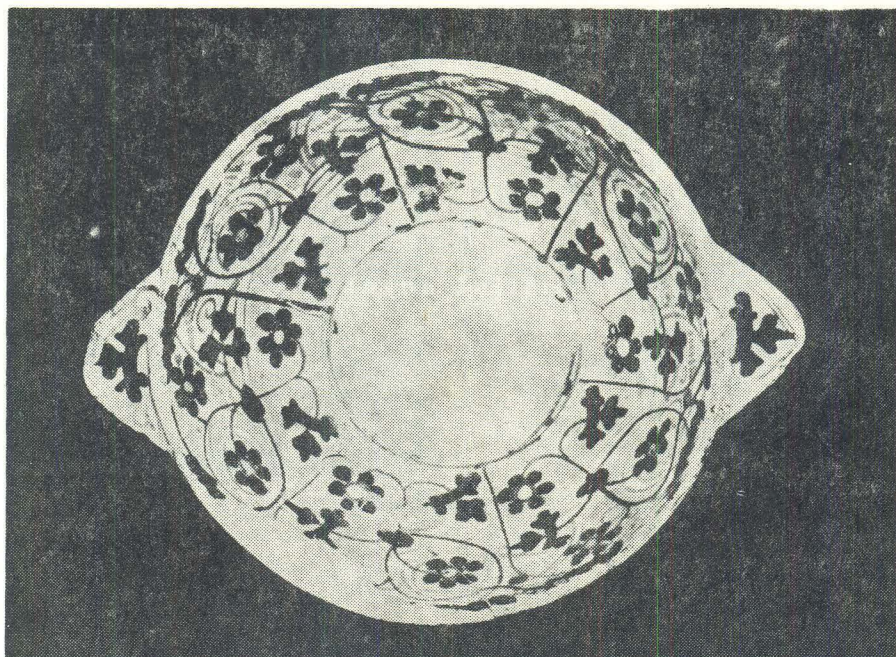
Zdjelica ima oblik kugle sa zaravnjenim dnom. Uz gornji rub ima dvije trokutaste ručke. Na plaštu je gusto prekrivena viticama s trolistima i cvjetićima izvedenim u plavoj boji. U okruglom polju na dnu jedva se nazire Kristov monogram IHS napisan gotičkim slovima i u zlatnoj boji. Ovo je jedini predmet na kojemu je zlatni lustro skoro potpuno sačuvan, pa je mreža zlatnih poteza koji prelaze preko plavog crteža zaista bakarnozlatne boje. Sastoji se od ravnih i kružnih poteza koji razigrano obilaze svaki listić i cvjetić plavog motiva. Na reversu nalazimo četiri plava trolista s dugim peteljčkama i četiri zlatna kruga ispunjena vrlo stiliziranim motivom sličnog busenu trave. Ovdje je lustro, na žalost, dobio smeđu boju i izgubio sjaj.

9. *Ulomak zdjelice*, Valencija, 1430—1460. g., 6,5 × 8 cm, nađen 1971. g., inv. br. KHO 2167.

Sačuvano je samo dno s okruglim poljem obrubljenim s dva tanka plava kruga. Na dnu je nekada zlatnom, sada smeđom bojom napisan gotičkim slovima Kristov monogram IHS sličan onome na velikom tanjuru opisanom pod brojem 1. Od plašta je sačuvan minimalni djelić, no i po tome se može pretpostaviti da je na njemu bio motiv vitica s okruglim cvjetićima i križolikim listovima kao na opisanim predmetima. Na reversu je slobodno nacrtana jednostavna zvijezda.

10. *Zdjelica s ručkama*, Manises, 1450—1470. g., promjer 13 cm, nađena 1971. g., inv. br. KHO 2166.

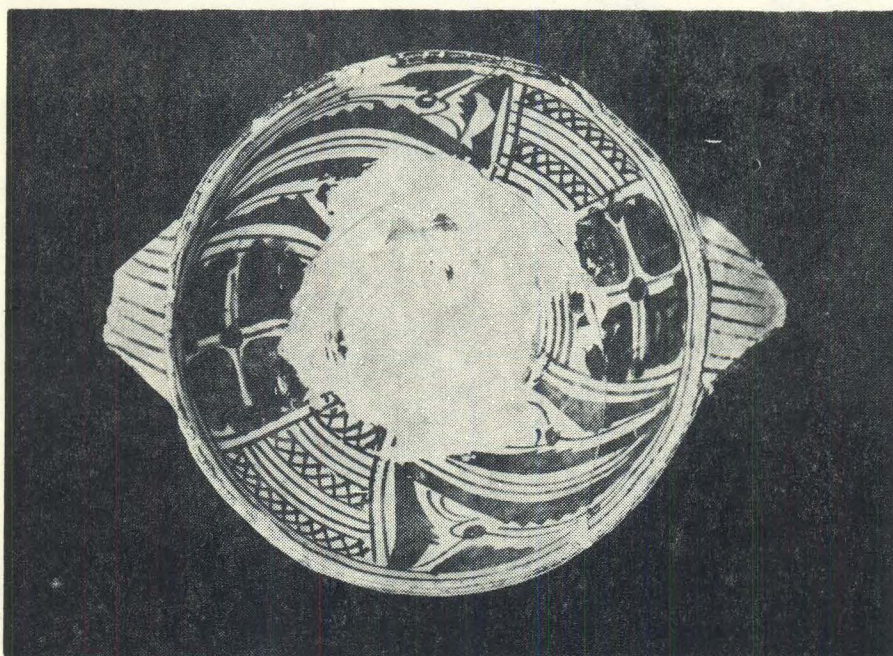
Mala poluloptasta zdjelica s ravnim dnom i dvjema trokutastim ručkama uz gornji rub. Na dnu nedostaje glazura s ukrasom. Ornament

Zdjelica s ručkama, Narodni muzej Zadar, br. inv. KHO 1171

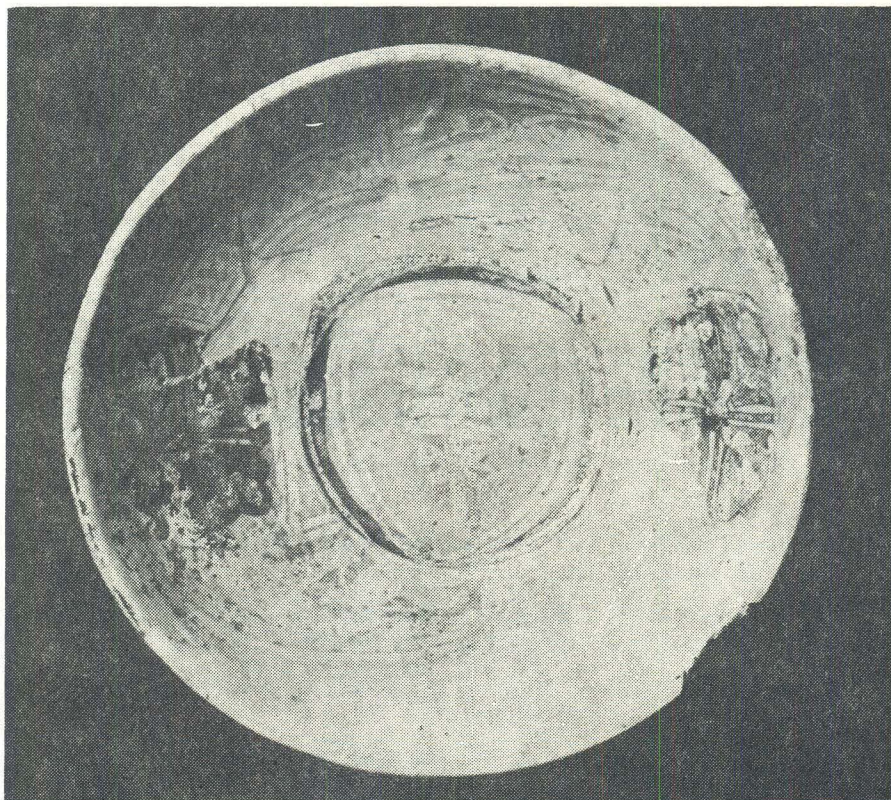

Ulomak zdjelice, Narodni muzej Zadar, br. inv. KHO 2167

Zdjelica s ručkama, Narodni muzej Zadar, br. inv. KHO 2166

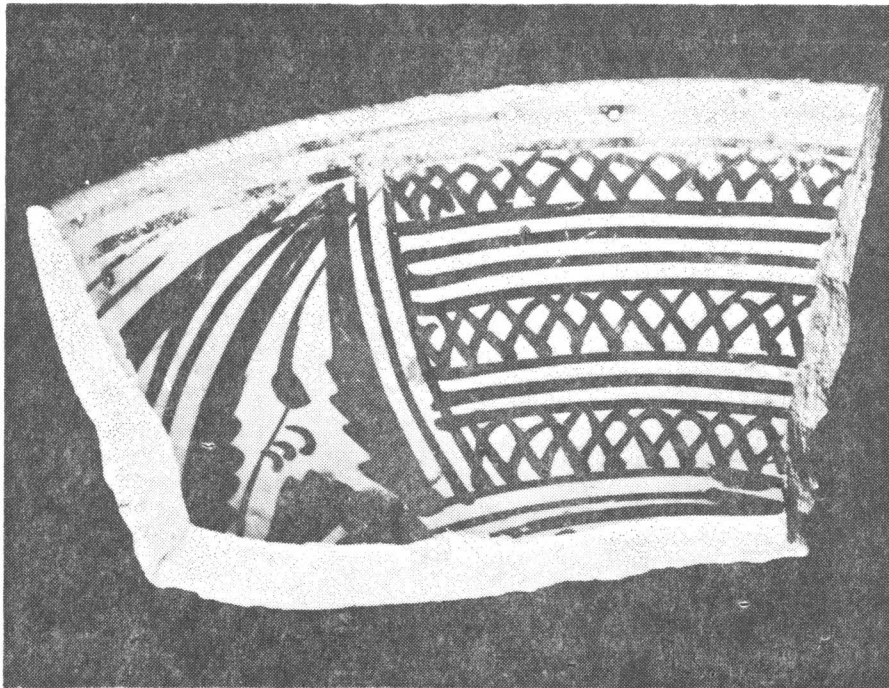
je na plaštu simetrično koncipiran. Ispod ručki je po jedan veći stilizirani cvijet s četiri latice smješten u polju kvadratnog oblika, a izrađeni su u plavoj boji. Ostala dva dijela plašta u odnosu jedan na drugi koncipirani su zrcalno i podijeljeni u dva polja, jedno manje ukrašeno naizmjenično horizontalnim crtama i mrežastim prugama, te drugo veće, ispunjeno vrlo stiliziranim izduženim listovima nazubljenih rubova. Ovaj dio ukrasa bio je izveden u lustru, a sada je smeđe boje. Na reversu se naziru četiri nepravilne elipse.

Zdjelica, Narodni muzej Zadar, br. inv. KHO 287

11. *Zdjelica*, Manises, 1450—1470. g., promjer 12 cm, nađena 1962. g., inv. br. KHO 287.

Gotovo identična prethodnoj zdjelici, poluloptasta s ravnim dnom, ukras je na plaštu jednak, a dva veća plava cvijeta i kombinacijom geometrijskog i biljnog ornamenta. Jedino se razlikuje po tome što nema ručke i što ima sačuvano dno na kojemu je štit grba ispunjen nadbiskupskim štapom. Boja je na ovoj zdjelici vrlo oštećena, plava djelomično nedostaje, a zlatni lustro postao je mliječnobijele boje. Na reversu su bili nepravilni krugovi kao kod prethodne zdjelice.

Ulomak zdjelice, Narodni muzej Zadar, br. inv. KHO 2189

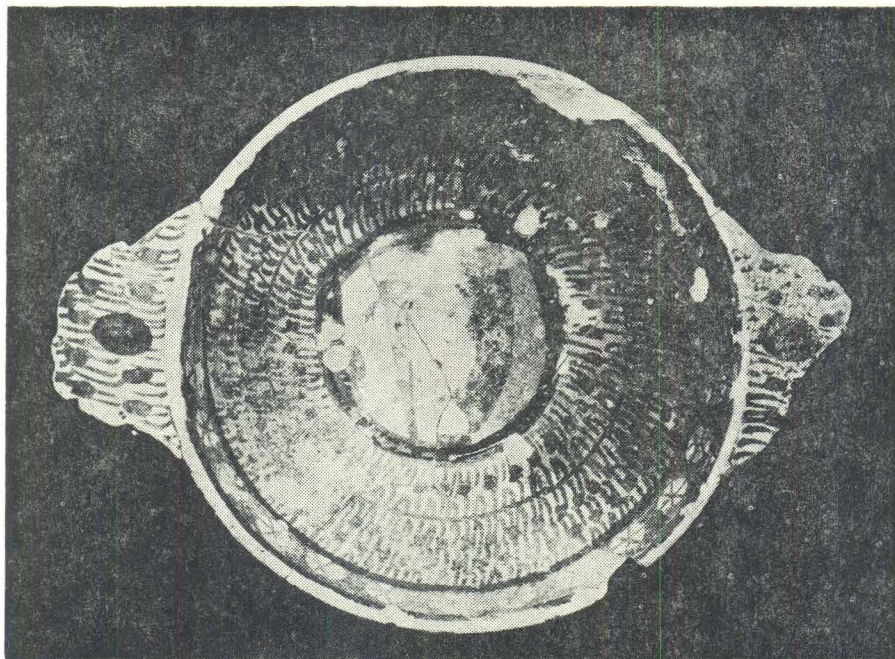
12. *Ulomak zdjelice*, Manises, 1450—1470. g., 9,5 × 6 cm, nađen 1962. g., inv. br. KHO 2189.

Ulomak je pripadao zdjelici, možda potpuno jednakoj kao što su prethodne dvije, istih je dimenzija i istog ukrasa.

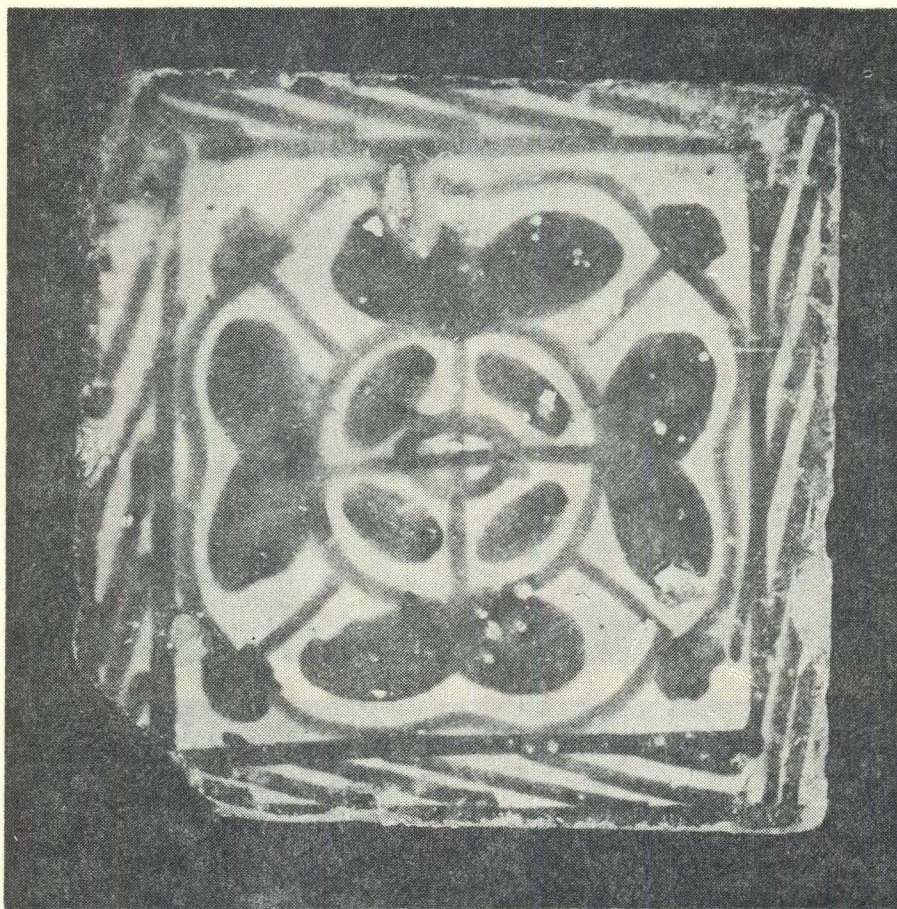
13. *Zdjelica s ručkama*, Manises, 1470—1490. g., promjer 15 cm, nađena 1961. g., inv. br. KHO 243.

Poluloptasta zdjelica kao prethodne. Ima zaravnjeno dno i dvije trokutaste ručke. Cijela je vrlo gusto ukrašena zlatnim lustrom, dok su plavom bojom nacrtana samo dva kruga uz rub, jedan uz dno i po jedna veća točka na svakoj ručki. Između dva plava kruga nacrtani su mali kružići ispunjeni zvijezdom. Ostali dio plašta prekriva vrlo gusta mreža nepravilnih točaka i okomitih poteza koji su se razvili iz nizova bršljanovih listova s početka stoljeća. Na dnu je štitić grba ispunjen ratnom sjekiricom. Na reversu je vrlo elegantan i dekorativan motiv vijugavih crta i motiva koji se u literaturi objašnjava kao cvijet akacije.²⁵ Spada u gotovo redoviti repertoar zlatnog ornamenta na svakom drugom predmetu. Na ovoj je zdjelici sada lustro smeđe boje.

²⁵ Isto, str. 28.

Zdjelica s ručkama, Narodni muzej Zadar, br. inv. KHO 243

Podna pločica (azulejo), Narodni muzej Zadar, br. inv. KHO 2190

14. *Plodna pločica (azulejos)*, Valencija ?, 15. st., 9 × 9 cm, inv. br. KHO 2190.

Plavi ukras podne pločice sastoji se od vrlo stiliziranog cvijeta s četiri latice koji bi mogao podsjetiti na neobični cvijet pasiflore, ali i na plave cvjetove na zdjelicama opisanim pod brojem 9 i 10. Pločica potječe iz prezbiterija crkve Sv. Kuzme i Damjana koja je u sklopu benediktinskog samostana na Čokovcu na otoku Pašmanu. Još pedesetih godina njima je bilo popločano podnožje južnog oltara a do danas je popločano podnožje glavnog oltara. L. Conton²⁶ opisujući pod, kojeg sada više nema, u kapeli Borromeo u crkvi Sv. Elena u Veneciji spominje iste takve pločice. Ali, dok su na Čokovcu sve pločice jednake, u kapeli Borromeo

²⁶ Luigi Conton, *Le antiche ceramiche veneziane scoperte nella Laguna*, 1940, str. 109.

pločica jednaka našoj samo je središnji motiv okružen s četiri šesterokutne pločice tako da se ornament na podu formira tek slaganjem pet pločica zajedno.²⁷ On ih datira u prvu polovinu 15. stoljeća, dok M. G. Martí, objavljujući samo pločicu kao što je naša,²⁸ stavlja je na kraj 15. stoljeća.

Podna pločica, Narodni muzej Zadar, br. inv. KHO 2191

15. *Podne pločice* (azulejos), Valencija ?, 15. st., 14,5 × 14,5 cm, nađene 1965. g., sakupljeno 103 fragmenta, inv. br. KHO 2191.

Podne pločice ukrašene su plavom bojom. Dijagonalno preko pločice nacrtana je tropruta pletenica koja dijeli pločicu u dva dijela, a ispunjena je jednakim motivom što se sastoji od stiliziranog biljnog elementa između dva roga izobilja. Motiv na podu nastaje slaganjem po četiri zajedno. Pločice su nađene ugrađene kao građevni materijal u jednom

²⁷ Ovakav sistem slaganja pločica vidimo i kod Contija na sl. 61 i 98. Na prvoj je pet pločica iz Louvrea, ali porijeklom iz Napulja, a na drugoj kompletni pod u kapeli Caracciolo u Napulju. Jedne i druge označuje kao »maurske« i datira ih od 1460—1490. g.; O. Mazzucato, (n. dj.) također donosi sliku ovog načina slaganja.

²⁸ Manuel Gonzales Martí, *Ceramica del levante español*, Tom II, 1948, str. 383.

Rekonstrukcija ukrasne kompozicije podnih pločica, (br. inv. 2191)

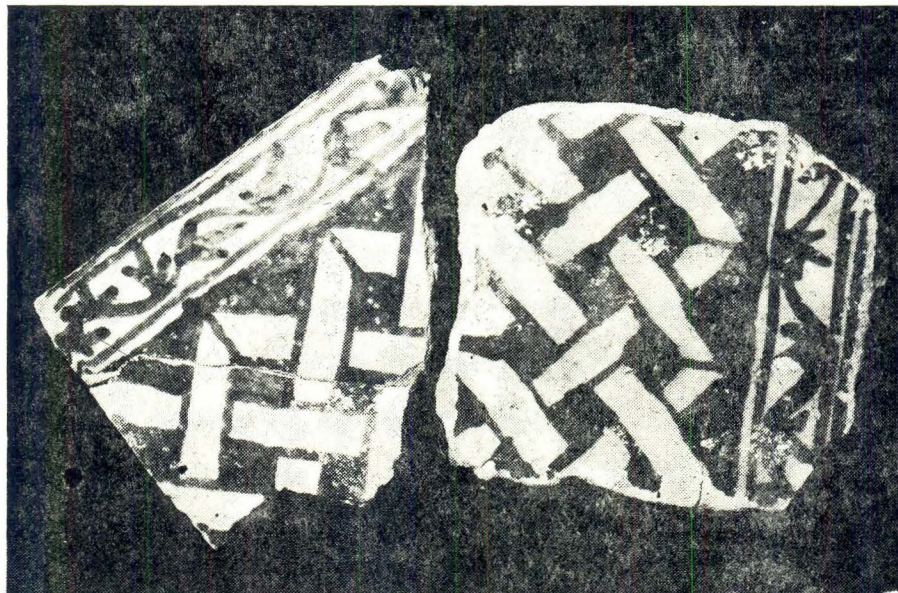
zidu u blizini crkve Sv. Ilije u Zadru.²⁹ Nekoliko vrlo sličnih pločica čuva se u muzeju u Faenci, a donešene su iz Vatikana. Također su ukrašene pletenicom, ali u međuprostorima uz biljni motiv imaju još ključeve i mitru, tj. papinske simbole. Nisu datirane. Iste pločice nađene su u sakristiji župske crkve u Trstenom, samo većih dimenzija (24,7 × 24,17 cm).³⁰

²⁹ Možda je smjela pretpostavka da su se pločice izvorno nalazile u katedrali ili u nadbiskupskoj palači koje su u neposrednoj blizini ovog zida, a da ih je mogao naručiti zadarski nadbiskup Maffeo Vallaresso (1450–1495).

³⁰ *Čvito Fisković*, *Franjevačka crkva i samostan u Orebićima, Spomenica Gospe Anđela u Orebićima*, Omiš 1970, str. 110–111.

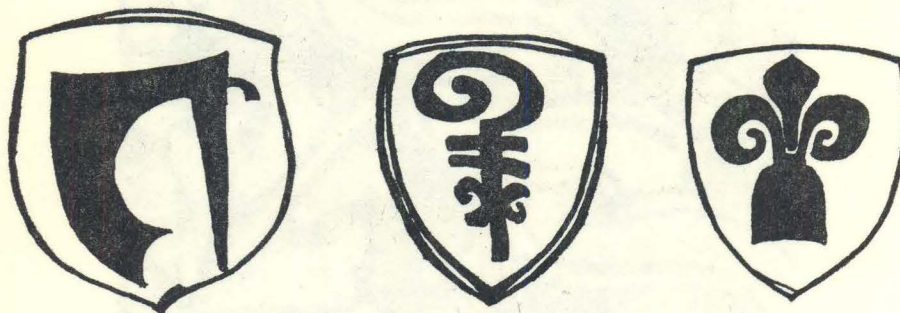
Podna pločica iz župske crkve u Trstenom kod Dubrovnika

Podne pločice, Narodni muzej Zadar, br. inv. 2192

16. *Podne pločice* (azulejos), Valencija ?, 15. st. 14,5 × 14,5 cm, nađene 1965. g., sakupljeno 16 fragmenata, inv. br. KHO 2192.

I ove su pločice plave boje. Uz dva paralelna ruba nalazi se uska plava traka s biljnim motivom, a na ostalom dijelu pločice isprepletene su četiri izlomljene pruge koje su u istom pravcu kao i dvije rubne trake. Kako su i ove pločice nađene na istom mjestu, a ima ih mnogo manje, može se pretpostaviti da su služile kao okvir motivu složenom od prethodnih pločica.

Oznake proizvodnje hispano-maurske keramike u Zadru

Rezimirajući ovo kratko izlaganje možemo zaključiti da se na našem području nalazi još uvijek mnogo ulomaka keramike koji na prvi pogled djeluju da nisu dostojni naše pažnje. Međutim, ako se podrobnije pozabavimo njima otkrivamo da su to bili vrlo vrijedni predmeti što su nekada bili od svojih suvremenika osobito cijenjeni. A prisustvo takvih predmeta na našoj obali dokazuje koliko smo bili povezani s ostalim dijelovima Mediterana i Evrope.

MAJOLIQUE HISPANO-MAURESQUE PROVENANT DE ZADAR

Sofija Petricioli

Pour la première fois l'auteur publie le catalogue des objets de céramique du Musée National de Zadar qui appartiennent à la »majolique hispano-mauresque« et remontent au XVes. Ils furent retrouvés au cours des travaux archéologiques entrepris sur le noyau historique de Zadar.

La poterie de majolique hispano-mauresque fabriquée sur le littoral de la Méditerranée se distingue par une technique spéciale d'exécution. La décoration sur la surface vernie s'effectuait en deux temps: d'abord le bleu, puis, lors d'une nouvelle cuisson au four, la couleur dorée (appelée »lustre«). L'objet terminé se distinguait par un luxueux décor. Ce décor n'a pas résisté aux conditions défavorables que ces objets, cassés et rejetés, avaient trouvées sous la terre pendant plus de cinq siècles. Sur quelques-uns seulement peut-on apercevoir tout le répertoire ornemental. Sont publiés trois grands plats »albarello«, sept écuelles, deux fragments d'écuelles et de petites dalles de pavement, qui étaient également produits en Espagne.